

УДК: 130.2:80:378

**МОВНА КОМПЕТЕНЦІЯ СТУДЕНТСТВА ТА
МОВНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНСЬКИХ
УНІВЕРСИТЕТАХ У КОНТЕКСТІ НАБЛИЖЕННЯ
УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО
ПРОСТОРУ**

О.В. Яковлева, доцент Київського інституту бізнесу і технологій

Характер і особливості будь-якого підходу до проблеми мовної ситуації в українських ВНЗ, у системі освіти загалом, а також у сфері мовної компетенції учнівської і студентської молоді прямо залежать від розуміння тих цілей і завдань, які ставляться та досягаються у рамках цієї системи. Відповідність мовної ситуації та мовної компетенції стратегічним цілям національного та державного розвитку забезпечується державною мовною політикою. Підходи українських науковців до розуміння мети освіти вирізняє схильність до акценту на прикладних аспектах освітнього процесу, а також його ролі у націотворчому процесі й формуванні національної ідентичності. Освітня сфера повинна сприяти розширенню функцій української мови внаслідок надання їй статусу єдиної державної. У сфері освіти відбувається остаточне формування й закріплення мовної компетенції особистості. Мовна компетенція має здатність змінюватися у ході подальшої діяльності особистості, проте її наріжні засади та визначальні принципи виявляють підвищений ступінь інерційності, залишаючись, як правило, незмінними протягом усього життя особистості. Внаслідок дії низки факторів, таких, як державна мовна політика у сфері освіти, автономія ВНЗ та їхня можливість

значною мірою на свій розсуд регулювати мовні практики та мовну поведінку учасників навчального процесу залежно від конкретних умов та обставин, – освітня сфера виявляє у мовному питанні певну самостійність.

Ключові слова: багатомовність, двомовність, мовна ситуація, мовна компетентність, європейський освітній простір, вітчизняні університети.

Характер і особливості будь-якого погляду на проблему мовної ситуації в українських університетах, у системі освіти загалом, а також у сфері мовної компетенції учнівської і студентської молоді у найбезпосередніший спосіб залежать від розуміння тих цілей і завдань, які ставляться та досягаються у рамках цієї системи. Не менш важливий при цьому і той погляд на освіту як на окрему, специфічну галузь людської діяльності й як на суспільне явище, який дає змогу в повному обсязі усвідомити її функції, завдання та цілі.

Відповідність мовної ситуації та мовної компетенції стратегічним цілям національного та державного розвитку забезпечується державною мовною політикою. Досягнення повної такої відповідності в Україні залишається, коли вірити більшості відомих нам оцінок, справою майбутнього, проте практична діяльність з концептуального осмислення цього майбутнього та з його наближення мала б розпочинатися вже сьогодні.

Розмірковуючи про специфіку освіти як суспільного процесу саме під кутом зору, про який ідеться, Дж. Дьюї називає чотири головні її функції або сфери існування: освіта як життєва потреба, освіта як функція суспільства, освіта як орієнтація, освіта як зростання, – кожній з яких присвячує окремий розділ своєї книги «Демократія і освіта» [4, с. 3].

Що ж до цілей і завдань, то американський педагог вбачає найпершу і найголовнішу мету освітнього процесу в тому, щоб «дати можливість індивідові продовжувати освіту» [4, с. 83], висловлюючи при цьому цілком слушне, гадаємо, припущення, згідно з яким варто розрізняти ту «мету, що

існує в межах освітнього процесу та спрямовує його», від тієї, «що перебуває поза цим процесом» [4, с. 83].

«Освітяни повинні бути обережними з тією метою, яка претендує на загальність і вичерпність, – продовжує розвивати свої думки та свою аргументацію Дж. Дьюї. – ...Власне освіта немає мети. Тільки особи – батьки, учителі тощо – мають мету, а не така абстрактна річ, як освіта». При цьому «уніфікована мета, що ігнорує індивідуальні можливості й потреби» не може, на його думку, розглядатися як «добра освітня мета» саме тому, що лежить поза діяльністю суб'єкта, відчужена від конкретно створеної ситуації і впливає з джерела, що розміщене назовні [4, с. 88-89].

Приймаючи в якості вихідної посилки тезу про те, що вищі навчальні заклади й, у першу чергу, університети мають «опікуватися – виключно й передусім – освітою та культурою», Х. Ортега-і-Гассет вбачає мету освіти у розв'язанні завдання, пов'язаного з перетворенням «пересічної людини на людину культурну» та виведенням її «на висоту часу». Це перетворення, на думку філософа, можливе за умови опанування таких найважливіших з точки зору людської культури дисциплін, як: «фізичний образ світу (фізика), фундаментальні питання органічного життя (біологія), історичний поступ людського роду (історія), структура та функціонування суспільного життя (соціологія), площина Універсуму (філософія)» [9, с. 79, 88].

На практиці, щоправда, декларації Х. Ортеги-і-Гассета та низки його європейських колег подеколи стикаються із серйозними труднощами, зумовленими переважно концептуально-ідеологічними міркуваннями. Показовими у цьому контексті видаються наміри Міністерства освіти Ірану не дозволити іранським університетам викладати деякі дисципліни на власний розсуд, якщо буде встановлено, що ті виглядають «надто західними». Йдеться про перегляд навчальних планів понад десяти суспільствознавчих дисциплін у галузях права, соціології, філософії, менеджменту з метою приведення змісту навчального процесу у відповідність з ученням ісламу.

Підходи українських науковців до розуміння мети освіти на загальноєвропейському фоні виглядають прагматичніше. Їх вирізняє більша схильність до акценту на прикладних аспектах освітнього процесу, а також його ролі у націотворчому процесі й формуванні національної ідентичності. Національну складову, національне забарвлення освітнього процесу вважає принципово важливим, коли й не ключовим, переважна більшість вітчизняних фахівців. Цілком імовірно, що в такий спосіб у специфічній формі знаходить своє виявлення притаманний, за спостереженням Х. Кона, східноєвропейським народам етноцентризм націоналізму на противагу позаетнічному, громадянському, націоналізму західноєвропейців [1, с. 18].

«Завдання системи виховання та освіти – насамперед створити можливості для вивчення і розуміння форм та образів культури» [7, с. 429], – пише В. Кремень, посилаючись на думки П. Юркевича. При цьому маються на увазі, в першу чергу, форми і образи саме національної культури. Їхній зв'язок з формами й образами інших культур, так само, як механізм входження окремої національної культури до загальної для всіх націй і народностей наднаціональної культури світової, та завдання освіти, зумовлені цими обставинами, не розглядаються.

Але в сучасному глобалізованому світі, який дедалі більше інтернаціоналізується на всіх рівнях і в усіх проявах, вимагаючи від людини адекватної адаптації до принципово нових умов існування, – було б неправильно і несправедливо вимагати від особистості зупинитися на опануванні виключно образів власної нації. Крім національно специфічних форм і образів культури, існують інонаціональні, інтернаціональні, наднаціональні, які також треба вивчати, розуміти, співвідносити з власними національними. «Національний суверенітет, – пише Дж. Дьюї, – другорядний і тимчасовий порівняно з повноцінною, вільною, плідною людською організацією, де люди вільно спілкуються між собою» [4, с. 82].

В умовах сучасної України перед освітою стоїть ще й таке завдання, як створення передумов і вироблення інструментів для того, щоб вирівняти у правах і можливостях осіб, для яких українська мова є рідною, й тих, для кого вона рідною не є, але є державною з усіма наслідками, які з цього випливають або, принаймні, мали б впливати.

Розв'язання цього завдання не передбачає ані коригування рідної мови, спрямоване на її зміну – це було б протиприродно, – ані будь-які інші примусово-каральні заходи. Йдеться лише про наповнення реальним змістом державного статусу української мови, розширення її соціальних функцій, перетворення не лише на формальну, а й на дійсну функціональну домінанту соціально-комунікативної системи України, зрештою, про залучення до мовного середовища, заснованого на державній мові, усіх мовних спільнот.

Якщо виходити із запропонованого європейською наукою розуміння нації як «читацького загалу» (А. Гейстінгз), тобто як споживача літератури простонародною мовою, яка стала літературною, – то одним з пріоритетних завдань освіти мало б стати формування повноцінної й «повноформатної» україномовної читацької аудиторії. Без серйозного реформування національного медійного простору у напрямку розширення й поглиблення присутності в ньому україномовних ЗМІ, збільшення їхньої питомої ваги у формуванні громадської думки досягти цього неможливо.

У контексті Болонського процесу та перспективи включення України до європейського освітнього простору постає завдання поряд з ґрунтовним вивченням української мови як рідної (або як другої для носіїв українсько-російської двомовності), із забезпеченням її повноцінного функціонування як державної – здійснення в рамках системи ВНЗ низки заходів, спрямованих на забезпечення оволодіння студентською молоддю іноземними мовами в обсязі, достатньому для здобуття освіти за кордоном [6, с. 7].

За сучасних умов та обставин поступове утвердження в Україні нового, порівняно з тим, що вже має місце, формату дво- та

багатомовності: не лише українсько-російського або українсько-російсько-угорського, а й українсько-англійського, українсько-німецького, українсько-російсько-англійського, – слід розглядати як об'єктивний процес прогресивно-позитивного змісту.

Мову освіти, зрештою, визначає не воля людини або припис держави, а характер комунікативного простору, в якому відбувається освітній процес. Не можна не погодитися з тим, що «характерною особливістю сучасного відкритого суспільства, яке перебуває у динамічного розвитку, є поступовий перехід від стану переважної моноетнічності до поліетнічності» [5, с. 34], котрий зумовлює дедалі більшу відкритість мовних середовищ і мовних систем, сприяючи активнішій взаємодії різних мов, зокрема, інтернаціоналізації словникових фондів.

Висновок, згідно з яким національна система освіти покликана формувати національну свідомість, виховувати почуття національної гідності та патріотизму, на нашу думку, й за сучасних умов і обставин, на тлі процесу глобалізації, який продовжує набирати обертів, здійснюючи дедалі потужніший і результативніший вплив на всі без винятку сфери життя, – не може викликати особливих заперечень. Утім, його не слід абсолютизувати, а тим більше – надавати йому мало не сакрального змісту.

У нових незалежних державах освіта покликана бути одним з дієвих інструментів націотворення та розбудови держави. Саме освітня сфера повинна сприяти розширенню функцій української мови внаслідок надання їй статусу єдиної державної. Сказане, проте, в жодному випадку не означає, що освіту слід обмежувати завданнями, безпосередньо пов'язаними з процесами націо- і державотворення та прямо зумовленими кожним з них. Освіта не вичерпується цими завданнями й не замикається виключно на них.

З огляду на участь у забезпеченні належного формату існування української мови як державної її використання у системі освіти як домінантної мови освіти має неабияке значення ще й через те, що здатність

розвиватися має лише та мова, яка вживається не лише у побутовому спілкуванні її носіїв, а й в інших формах людської діяльності: виробничій, науковій, діловій, суспільно-політичній, а також – в освіті. Поза освітньою сферою в сучасному світі розвиток мови втрачає як повноцінність, так і помітну долю функціональності.

У сфері освіти має відбуватися й, як свідчить практика, відбувається остаточне формування й закріплення мовної компетенції особистості. Формулою одного з поширених варіантів цієї компетенції у сучасних українських умовах є ієрархічно впорядкований набір з трьох компонентів: рідна мова – основна робоча мова – мова повсякденного побутового спілкування, – в якій можливі різноманітні комбінації за участі різних мов.

Мова освіти (у нашому випадку це – українська) покликана, з одного боку, гармонізувати індивідуальні дво- і багатомовні комбінації «зсередини», тобто на рівні мовної свідомості особистості, з іншого, забезпечувати реальний пріоритет української мови як державної в усіх тих сферах, в яких це необхідно з огляду на національні інтереси.

Мовна компетенція має здатність змінюватися у ході подальшої діяльності особистості, проте її наріжні засади та визначальні принципи виявляють підвищений ступінь інерційності, залишаючись, як правило, незмінними протягом усього періоду її – особистості – фізичного існування. Винятки у цьому випадку, безумовно, можливі, але у порівнянні з випадками, які підтверджують це правило, вони є нечисленними.

Мовний вибір особистості, під яким розуміємо визначення нею того мінімального набору мов, з допомогою якого вона матиме змогу забезпечити всі свої потреби у той чи інший конкретний момент її життя, може здійснюватися як свідомий вибір, зроблений на підставі або родинної традиції, або порівняння різних можливих за даних умов та обставин варіантів, або під дією певних зовнішніх факторів. Застосування відповідного набору засобів впливу та стимулювання у навчальному процесі в закладах освіти (особливо, вищої) дає змогу модифікувати цю

парадигму, схиливши особистість до заміни суто індивідуального вибору на свідоме слідування у річищі зовнішніх обставин, сформованих навколо неї у процесі навчання.

Приблизно так само, як Високий Ренесанс, за визначенням А. Лосева, як жодна епоха, «волав до необхідності замінити індивідуальну й ізольовану людську особистість історично обґрунтованим колективом...» [8, с. 614], так і сучасний етап розвитку української національної державності, а також особливості нинішнього стану української етнічної та політичної нації вимагають посиленої уваги до проблеми державної підтримки націотворчого процесу практично на всіх без винятку його етапах та рівнях.

За збереження загальної тенденції до дальшого розширення та поглиблення процесу глобалізації більшість культур все-таки прагне зберегти себе у просторі й у часі на базі саме певної національної спільності з відповідною «географією ціннісного простору», теж заснованою, насамперед, на національній традиції.

Утім, практична реалізація імперативу часу, про який ідеться, стикається з низкою проблем та труднощів. Значною мірою вони зумовлені специфікою нинішнього стану системи цінностей, причому як загальнонаціональної, так і колективної, родинної, індивідуальної.

Відомо, що нація, держава, суспільство (а також його складові, наприклад, окремі соціальні верстви та групи, родина тощо) виробляють – чи то самотужки, чи запозичуючи з інонаціональних джерел, – і культивують у процесі свого існування, функціонування та розвитку певні цінності й ціннісні орієнтації, які у своїй сукупності здатні утворювати й у більшості випадків утворюють систему. Цінності й ціннісні орієнтації кореспондують із цілями, утворюючи нерозривну єдність: цінності-цілі. Ієрархія цінностей і ціннісних орієнтацій людини формується на основі її потреб та інтересів. Якщо індивідуальні цінності не співпадають з національними, державними, суспільними, колективними, виникає

ситуація конфлікту інтересів. У рамках такої ситуації можливі різноманітні конфігурації, кожна з яких є за визначенням небезпечною й навіть загрозовою з точки зору досягнення належного ступеню національної ідентичності.

На етапі найактивнішого осмислення життєвих перспектив, стабілізації професійних інтересів і амбіцій, остаточної соціалізації молоді віком від 16-ти до 21-23-х років (саме ця вікова категорія становить, як відомо, ядрну групу студентства) вести мову про завершення процесу формування системи цінностей та ціннісних орієнтацій молодих людей, про внесення повної чіткості й ясності до цієї системи ще зарано.

Чіткої орієнтації у життєвих цінностях, добре усвідомлених пріоритетів у цій сфері переважна більшість молодих громадян у цей період їхнього життя не має. Не можна не погодитися з оцінкою, згідно з якою відчувається дискомфорт між, з одного боку, перспективою обраної професії, суспільними «запитами» на неї або ж відсутністю таких «запитів», з іншого, з власними нахилами, здібностями, уявленнями тощо. Ще більшою мірою ускладнює ситуацію вибору цінностей для сучасної молоді атмосфера руйнування усталеної системи ідеалів, відчуттів, орієнтацій і необхідності залучатися до нової системи світоглядних, етичних, політичних цінностей.

Духовно-культурна (й, зокрема, мовна, яка цікавить нас у даному випадку найбільше) складова є невід'ємним елементом системи цінностей та ціннісних орієнтацій. З огляду на тему даної статті особливої ваги набуває, певна річ, саме мовний компонент, адже мова – це один з наріжних, найсуттєвіших компонентів духовної культури людини, її національної ідентичності. Аж ніяк не відмовляючись від особливого наголосу в системі ВНЗ на формуванні у студентської молоді мовної компетенції, заснованої на безумовному пріоритеті української мови, слід було б висловити застереження щодо небажаності політизації мовного

питання, яка здатна дезорієнтувати молодих людей, призвівши до деформації системи цінностей та ціннісних орієнтацій декого з них.

Проблема наповнення навчального процесу в українських навчальних закладах загалом та у ВНЗ зокрема новим аксіологічним змістом не лише не втрачає свого пріоритетного значення в наш час, а, навпаки, набуває ще більшої ваги. Не менш важливо й те, щоб цей новий зміст не був позбавлений виразного національного забарвлення, ґрунтувався саме на ньому, визначався ним. Національні цінності невідривні від національних інтересів. Без перших складно, якщо й узагалі можливо, належним чином осмислювати, формулювати, відстоювати другі.

За спостереженням К. Гірца, у всіх без винятку «нових» державах (під якими антрополог розуміє країни Азії та Африки після їхнього звільнення з-під колоніального гноблення) у тому чи іншому вигляді поставала «національна проблема», супроводжувана, як правило, «проблемою мовною», в усіх них до розв'язання цих проблем бралися на основі двох основних концептуальних підходів: «есенціалізму» або «епохалізму». Дилему «есенціалізм» – «епохалізм» учений вважає родовою ознакою «нових» держав і націоналістичних ідеологічних концептів цих держав, обминути, уникнути або нейтралізувати яку ще нікому й ніде в належний спосіб не вдавалося, зазначаючи принагідно, що націоналістична ідеологія «рідко де буває суто есенціалістичною або суто епохалістичною», а є найчастіше «змішаною» [2, с. 284].

Під «есенціалізмом» при цьому К. Гірц розуміє зорієнтованість звільненої енергії нової держави і нації, а також колективної свідомості на власне етнічне коріння й національну традицію, тоді як під «епохалізмом» – звернення особливої уваги на загальні обриси історії сучасності, незалежно від їхньої локалізації у просторі, узагальнюючи специфіку першого явища абстракцією: «природжений спосіб життя», а другої – «дух нашої доби» [2, с. 281].

«Виведення суті нації з уявлень про всесвітньо-історичну ситуацію, в якій вона опинилася («епохалізм»), породжує один тип морально-

політичного всесвіту; – стверджує учений, – натомість діагностування ситуації, в яку потрапила нація, на підставі апіорного уявлення про її внутрішню сутність (essence) («есенціалізм») – зовсім інший...» [2, с. 295].

Констатуючи, слідом за ним, цю особливість, від себе додамо, що ані перший, ані другий тип того явища, що його К.Гірц кваліфікує як «морально-політичний всесвіт», не наділений здатністю до того, щоб у повній мірі, раз і назавжди розв'язати проблему приведення мовної ситуації у цілковиту відповідність з вимогами епохи існування тієї чи іншої нової національної держави, ще й змінивши при цьому належним чином мовну компетенцію більшості її громадян.

Міркування й висновки К.Гірца мають найбезпосередніше відношення до проблеми мовної компетенції молоді та мовної ситуації у ВНЗ України, особливо, в контексті проблеми вироблення концептуальних засад та практичних механізмів її – ситуації – дальшого розвитку.

Поширення вищої освіти – один з важливих елементів «епохалізму», з допомогою якого досягається або, принаймні, може бути досягнуто зміщення акценту суспільного розвитку з предків, традицій, фольклору на молодь, нові знання й навички, мас-медіа та сучасне мистецтво, але неодмінно – зі збереженням традиційних культурно-мовних елементів, що їх покладено в підґрунтя національної ідентичності.

Для сучасної людини загалом і для молоді людини зокрема володіння мовою (або, точніше буде сказати, маючи на увазі специфіку сучасного, глобалізованого, світу, мовами) має переважно прагматичний характер, спрямоване, передусім, на максимальне повне задоволення індивідуальних потреб (у тому числі, потреби у повноцінній комунікації) і значною мірою визначається цим фактором. Якщо ті чи інші потреби можна задовольнити без досконалого знання української мови й без застосування цього знання на практиці, – людина задовольнятиме їх так, як їй зручніше й простіше, без співвіднесення проблеми задоволення

індивідуальних потреб з проблемою збереження національної ідентичності й розвитку рідної мови як державної.

У категоріях, запропонованих К. Гірцем, це мало б означати, що для наших молодих та юних сучасників з числа студентів ВНЗ важливішою є не так «переконливість висловлення своїх думок, хай навіть примітивних чи витончених, що її забезпечує користування рідною мовою», як «можливість долучитися до розвитку думки, шлях до якого відкривають лише «іноземні» (або в деяких випадках «літературні») мови» [25, с. 282-283].

Умовний «центр» мовної поведінки особистості, а також її мовне «Я» містяться не всередині свідомості людини, а у сфері її діяльності. Людина здійснює свою діяльність, забезпечуючи її за допомогою мови. Отже мова залежить від діяльності. Зворотну залежність – діяльності від мови – слід розглядати як неприродну або, принаймні, не цілком природну з огляду на фундаментальні особливості людини як соціальної істоти. Хоча за певних конкретно-історичних обставин, задля розв'язання тих чи інших поточних проблем її може бути цілеспрямовано використано у ситуативному режимі.

Викладене вище дає підстави говорити про подвійну природу й подвійну функцію мови в системі освіти, а відтак, і про подвійний характер таких явищ, як дво- і багатомовність. На одному рівні, в одній системі координат, мова виконує роль наріжного каменю національної ідентичності й національної свідомості. На іншому, в іншій системі, – стає інструментом забезпечення комунікації, позбавленої національної ознаки. Ці дві іпостасі одного й того ж явища взаємопов'язані одна з одною, а в якомусь розумінні й взаємозалежні одна від одної. Важлива особливість цієї залежності полягає в тому, що вона є односторонньою: «націоідентична» мова підлягає впливу з боку мови «комунікативної», національно неідентифікованої, не здійснюючи зворотного впливу, зі свого боку, на цю останню.

В інтерпретації І. Дзюби ця закономірність взаємодії глобального та національного оцінюється виразно негативно і формулюється наступним чином: «глобалізація, якщо й забезпечує концентрацію фінансових, технічних і почасти інтелектуальних ресурсів, то ціною неповоротних втрат, бо супроводжується стиранням місцевих особливостей, уніфікацією форм не лише економічного, а й суспільного та культурного життя, зрештою – поглинанням сильнішими слабших» [3, с. 73].

Збереження української мови як «націоідентичної» та її утвердження в системі української освіти в якості функціональної домінанти захищаються надзвичайно важливими завданнями історичного моменту, проте їх слід розглядати не як завершення певного процесу й не як його кульмінацію, а як етап, необхідний, вирішальний, знаковий, але все-таки – лише етап. Після нього національна освітня система України, сягнувши нового етапу свого розвитку і здійснивши перехід від одного до іншого алгоритму існування – до нового типу, – буде готова до запровадження як другої, крім української, мови освіти однієї зі «світових» або «міжнародних» мов, скажімо, російської як регіональної або англійської як глобальної.

На цьому, новому для себе, рівні українська етнічна свідомість мала б перетворитися на надетнічну, але ні в якому разі не безетнічну, а національна система освіти – на наднаціональну, проте – не позанаціональну, відкривши, в такий спосіб, для своїх членів і учасників якісно нові обрії шансів і можливостей у плані повноцінного включення до регіонального, європейського, глобального освітнього простору.

Якщо говорити про мовну ситуацію в українських вищих навчальних закладах на найзагальнішому рівні, то можна констатувати, що, вона є віддзеркаленням тих тенденцій, процесів, явищ, які мають місце у мовному середовищі в Україні загалом. У ВНЗ немає нічого такого, чого не було б на загальнонаціональному рівні, й у той же час є практично все те, що присутнє на ньому, хоча з кількісної точки зору ступінь такої присутності різний.

Разом з тим внаслідок дії низки факторів, зокрема, й таких, як, з одного боку, державна мовна політика у сфері освіти, а з іншого, автономія ВНЗ та їхня можливість значною мірою на свій розсуд регулювати мовні практики та мовну поведінку учасників навчального процесу залежно від конкретних умов та обставин, – освітня сфера виявляє у мовному питанні певну самостійність. Цьому сприяють, по-перше, особливий стан мовних практик у ВНЗ, по-друге, специфічний характер екстраполявання мовної ситуації у країні на систему освіти, який зумовлює її – системи освіти – несхожість на інші сфери життєдіяльності. Якщо вірити соціологічним даним, сфера освіти, приміром, є другою сферою, крім сфери державного управління, в якій спілкуватися українською мовою престижно.

Література

1. Белов М. В. У истоков сербской национальной идеи. Механизмы формирования и специфика развития. Конец ХУІІІ – середина 30-х гг. ХІХ века / М. В. Белов. – С.-Пб. : Алетейя, 2007. – 544 с.
2. Гірц К. Інтерпретація культур. Вибрані есе / К. Гірц ; [пер. з англ. Н. Комарової]. – К. : Дух і Літера, 2001. – 542 с.
3. Дзюба І. Україна перед сфінксом майбутнього / І. Дзюба // Сучасність. – 2001. – № 12. – С. 73.
4. Дьюї Д. Демократія і освіта / Дж. Дьюї ; [пер. з англ. М. Олійник, І. Босак, Г. Пехник] – Львів : Літопис, 2003. – 294 с.
5. Журавлева Е. А. Вариативность как основной признак мировых языков / Е. А. Журавлева // Георусистика. Первое приближение. – Симферополь : Антиква, 2010. – С. 34.
6. Кремень В. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результат / В. Кремень. – К. : Грамота, 2005. – 447 с.
7. Кремень В. Україна: проблеми самоорганізації: [в 2 т.]. / В. Г. Кремень, Д. В. Табачник, В. М. Ткаченко. – К. : Промінь, 2003. – Т. 2. : Десятиріччя суспільної трансформації. – 2003. – 464 с.
8. Лосев А. Ф. Эстетика Возрождения / А. Ф. Лосев. – М. : Мысль, 1978. – 614 с.
9. Ортега-і-Гассет, Х. Місія Університету / Х. Ортега-і-Гассет // Ідея Університету : Антологія ; упоряд. М. Зубрицька та ін. – Львів : Літопис, 2002. – С. 73-88.

ЯЗЫКОВАЯ КОМПЕТЕНЦИЯ СТУДЕНТОВ И ЯЗЫКОВАЯ СИТУАЦИЯ В УКРАИНСКИХ УНИВЕРСИТЕТАХ В КОНТЕКСТЕ ПРИБЛИЖЕНИЯ УКРАИНЫ К ЕВРОПЕЙСКОМУ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМУ ПРОСТРАНСТВУ

Е.В. Яковлева

Характер и особенности любого подхода к проблеме языковой ситуации в украинских вузах, в системе образования в целом, а также в сфере языковой компетенции учащихся и студенческой молодежи напрямую зависят от понимания тех целей и задач, которые ставятся и достигаются в рамках этой системы. Соответствие языковой ситуации и языковой компетенции стратегическим целям национального и государственного развития обеспечивается государственной языковой политикой. Подходы украинских ученых к пониманию цели образования отличает склонность к акценту на прикладных аспектах образовательного процесса, а также его роли в нациотворческом процессе и формировании национальной идентичности. Образовательная сфера должна способствовать расширению функций украинского языка в результате предоставления ему статуса единственного государственного. В сфере образования происходит окончательное формирование и закрепление языковой компетенции личности. Языковая компетенция имеет способность меняться в ходе дальнейшей деятельности личности, однако ее краеугольные основания и определяющие принципы проявляют повышенную степень инерционности, оставаясь, как правило, неизменными в течение всей жизни личности. В результате действия ряда факторов, таких, как государственная языковая политика в сфере образования, автономия вузов и их возможность в значительной степени по своему усмотрению регулировать языковые практики и речевое поведение участников учебного процесса в зависимости от конкретных условий и обстоятельств, - образовательная сфера обнаруживает в языковом вопросе определенную самостоятельность. *Ключевые слова:* многоязычие, двуязычие, языковая ситуация, языковая компетенция, европейское образовательное пространство, отечественные университеты.

LANGUAGE COMPETENCE OF STUDENTS AND THE LANGUAGE SITUATION IN UKRAINIAN UNIVERSITIES IN THE CONTEXT OF BRINGING UKRAINE INTO THE EUROPEAN EDUCATIONAL SPACE

O.V. Yakovleva

The nature and characteristics of any approach to the language situation in Ukrainian universities, in the education system in general and in the linguistic competence of pupils and students directly depend on the understanding of the goals and objectives are achieved and are put in that system. Compliance with the language situation and linguistic competence to the strategic objectives of national and state development is provided by the state language policy. Ukrainian scientists approaches to the understanding of the purpose of education are distinguished by a tendency to focus on applied aspects of the educational process and its

role in the process of nation creation and formation of national identity. The education sector should contribute to the expansion functions of the Ukrainian language as a result of granting it the status of a single state language. In the field of education the final formation and consolidation of linguistic competence of the individual come off. Language competence has the ability to change during the follow-up activity of personality, but its angular grounds and defining principles show a high level of inertia, remaining typically constant throughout the life of the individual. As a result of a number of factors such as the state language policy in education, university autonomy and their ability largely at own discretion to adjust the language practices and language behavior of the educational process depending on specific conditions and circumstances – educational field identifies the language issue in certain independence.

Key words: multilingualism, bilingualism, language situation, language competence, European educational space, local universities.
